



NÜKTEDAN NİHAD BEY HAKKINDA YENİ BİLGİLER

New Information about the Poet and Witty Nihad Bey

Süleyman Anıl TOMBAK*

öz

Mir Nihâd Bey, kendisine ait bir divançesi olan nüktedan bir şahsiyettir. Mir Nihâd, Kanlıcalı Nihâd Bey olarak da bilinir. Onun hakkındaki ayrıntılı bilgileri Mahmud Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şairleri* (2000), Abdülhakim Koçin'in *Nihâd Bey ve Divançesi* (2018) ve Mehmet Altunmeral'in *Nihâd Bey Divanı* (2019) adlı eserlerinde bulmak mümkündür. Bu çalışmada yukarıda zikredilen eserlerde bulunmayan Nihâd Bey'e ait bilgiler kaynaklarıyla birlikte dikkatlere sunulmuştur. Nihâd Bey nüktedan kişiliğinin yanı sıra aynı zamanda zamanın teknolojisini de yakından takip eden birisidir. Yapılan araştırmalar esnasında İstanbul'da fotoğrafını çektiren ilk Müslüman Türk kişinin Nihâd Bey olduğu bilgisine de ulaşılmıştır. Ancak Taha Toros'un arşivinde otuz binden fazla belge olduğundan hangi zarfa konulduğu bilinmemektedir. Biyografik kaynakların ve çeşitli eserlerin, edebiyat tarihi açısından önemi ortadadır. Nihâd Bey'in kaynaklarda zikredilmeyen latifelerinin tespitinin yapıldığı bu çalışmayla söz konusu kaynakların, şahsiyetin teknil bir biyografisini oluşturmak açısından yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada konu edilen şahıs hakkında arşiv taraması yöntemi ile veri elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Nihâd Bey, divançe, 19. yüzyıl, divan edebiyatı, Taha Toros arşivi.

ABSTRACT

Mir Nihâd Bey is a witty personality who has a divan of his own. Mir Nihâd is also known as Nihâd Bey from Kanlıca. It is possible to find detailed information about him in Mahmud Kemal İnal's *Turkish Poets of the Last Century*, Abdülhakim Koçin's *Nihâd Bey and his Divançe* and Mehmet Altunmeral's *Nihâd Bey's Divan*. In this study, the information belonging to Nihâd Bey, which is not found in the above-mentioned works, has been tried to be presented to the attention together with its sources. In addition to his witty personality, Nihâd Bey is also a person who closely follows the technology of the time. During the researches, it was also learned that the first Muslim Turkish person to have his photograph taken in Istanbul was Nihâd Bey. However, since there are more than thirty thousand documents in the archive of Taha Toros, it is not known which envelope it was put in. The importance of biographical sources and various works in terms of literary history is obvious. With this study, in which

* Dr., Türkiye. E-mail: s.aniltombak@gmail.com. ORCID: 0000-0003-0663-2239.

Nihâd Bey's jokes that are not mentioned in the sources are determined, it is thought that these sources will help to create a complete biography of the personality. In this study, data was obtained about the person who was the subject of the study by using the archive scanning method.

Keywords: Nihâd Bey, divançe, 19th century, divan literature, Taha Toros archive.

Giriş

Mir Nihâd, şair Siret Bey'in¹ (ö.1830) oğlu ve zamanında Habeş ve Cidde valiliklerini yapmış olan Şerîf Paşa'nın² (d.1748-ö.1803) torunudur. Nihâd Bey; Kanlıcalı, Mısırlı, Mir ve Şerîf Paşa-zâde namlarıyla da anılır. Küçük kardeşi olan Vezir Muhammed Şerîf Paşa³ (d.1826-ö.1887) Mısır'da re'îs-i nuzzâr olmuştur. Kendisinden 26 yaş büyük ablası, şaire Tefvîka Nesîbâ Hanım'dır.⁴ Evli ve bir kız babası olan Nihâd Bey'in kızının ismi Aişe Sıdika'dır (Koçin, 2018: 34).

Nihâd Bey, ilk eğitimini aldıktan sonra kısa bir müddet Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî'nde görev alır. Daha sonra Mısır Defterdarlığı'nda çalışan büyükbabası Şerîf Paşa'nın himmetiyle 1831 yılında Mısır'a gider (İnal, 2000: 1633). Oraya gittiğinde Mısır valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın yakın çevresine girip onun dikkatini çekmeyi başardıktan sonra o bölgeye kâtip olarak atanır. Akşamları meclislerinde Mehmed Ali Paşa ve Kavalalı İbrahim Paşa ile birlikte onlara yârenlik yaparak fıkralarıyla orada bulunanları eğlendirir. Daha

¹ Said Siret Bey, medrese eğitimini bitirdikten sonra 1238'de (1822-23) Galata mollası olur. Sonra bilâd-ı hamse (Osmanlı'da Kahire, Şam Edirne, Bursa ve Filibe kentlerine verilen isimdir) ve 1245'te (1829-30) Mekke kadılığına getirilir. 1246'da (1830-31) vefat eder (Mehmed Süreyya, 1311: 1458; Çınarcı, 2007: 72).

² Şerîf Paşa, Zaim Ali Ağa'nın oğlu olup Safer 1161'de (Şubat 1748) doğar. Kalemde yetişerek 1185'te (1771/72) arabacılar kâtibi olarak hâcegân mesleğine girer. Daha sonra baruthane nazırı olur. Çeşitli görevlerde bulunduktan sonra vezirlikte Cidde ve Habeş valisi olur. Cemaziyelahir 1218'de (Eylül-Ekim 1803) vefat eder. Sadık, doğru, cömert, güler yüzlü bir kimse olduğu bilinmektedir. Ev idaresinde savurgandır. Hayli paraya malik olduysa da kendisini güç halle idare edebilirdi. Torunlarından biri de Avnî Efendi'dir (Mehmed Süreyya, 1311: 1589).

³ 26 Kasım 1826'da İstanbul'da dünyaya gelen Muhammed Şerîf Paşa, Mısır siyasetinde aktif rol oynamış ve Avrupalı devletlere karşı vatanperver gruplar içerisinde yer almıştır. 20 Nisan 1887'de Avusturya'nın Graz kentinde vefat eden Şerîf Paşa'nın naaşı Kahire'de defnedilir (Görün, 2010: 2-3).

⁴ Tefvîka Nesîbâ Hanım'ın Divançesi vardır. 1260/1844-45 tarihinde İstanbul'da vefat eder. Kanlıca'da Atâ Efendi dergâhına defnedilir (Mehmed Süreyya, 1311: 1250). Kaynaklarda Avni Efendi adında bir zât Şerîf Paşa'nın torunu olarak gösterilmektedir. Babasının adı verilmemiştir. Bu sebeple Avni Bey Nihâd'ın ya kardeşi ya da amcasının oğlu, yani kuzenidir. Avni Bey, Kalemde yetişip hâcegândan olur. 1238/1822-23'de Rodos mukataacısı olup orada vefat eder (Mehmed Süreyya, 1311: 340).

sonra nedimliğiyle insanları eğlendiren Nihâd Bey bu yoldan ilerlemeye karar verir ve kâtiplikten istifa edip nedimlik yapmaya devam eder (Tombak, 2020).

Keçeci-zâde İzzet Molla ile yakın arkadaş olan Nihâd Bey, sıklıkla onun meclislerinde bulunur. Hatta İzzet Molla, *Mihnet-keşan* adlı eserinde Nihâd Bey için “*Nihâdım*” diyerek Nihâd Bey ile olan samimiyetini ortaya koyar:

Sitanbul’a geçmiş idim Salı gün
Cihan görmesin anun emsâli gün
Eniştem efendide idi harem
Çocukları anda der idim görem
O şeb anda kalmağı cezm eyledim
Varıp toğru hammâma ‘azm eyledim
Nihâdım yanımda ber-â-ber idi
Refikim fakat ol hünerver idi
Şerîf-i vezîrâna oldur hafîd
Karındaşımızdır o necl-i sa’îd
Pür etmişdi germ-âbeyi sohbeti
Bir iş mi yanında şeker şerbeti (Özyıldırım, 2002: 196).

Nihâd Bey ve İzzet Molla çok yakın iki arkadaşdır. İzzet Molla, yakın arkadaşı olan Kanlıcalı şair Nihâd Bey için maharet sahibi, tatlı dilli ve mübarek bir şahsiyet ifadelerini kullanarak onun kişiliği hakkında bize bilgi verir (Tombak, 2017: 907). İzzet Molla yine aynı eserinde Nihâd Bey ve onun babası Sa’id Bey’i özlediğini ifade etmektedir:

Gelip yâda envâr-ı necm-i Sa’id
Dahı necl-i pâki Nihâd-ı reşîd
İki nehr-i cârî olup gözlerim
Hemân ağlayıp anları özlerim (Özyıldırım, 2002: 310-311).

1257/1841-42 yılında 42 yaşındayken Mekke’ye giden Nihâd bir süre zamanını Haremeyn-i Şerîfeyn’de ibadetle geçirip Mısır’a döner. Mısır’da 3 yıl gibi bir süre geçirip 1260/1844 yılında İstanbul’a dönen şaire Mustafa Reşid Paşa’nın (13 Mart 1800-7 Ocak 1858) desteğiyle Saniye Rütbesi⁵ verilmiş ve Ziraat Meclisi⁶ azalığına tayin edilmiştir. Ancak bu görevden hiç memnun olmaz. Çünkü azalık, kendisi için tenzil-i rütbe, hatta sürgün an-

⁵ Mülkiye rütbelerinden birinin adıdır (Pakalın, 1983: 123).

⁶ 1843 yılında Maliye Nezareti bünyesinde kurulmuştur. Ziraat meclisi, ihracata yönelik ziraî ürünlerin teşviki ve üretimin çeşitliliğinin artırılması gibi konularda politikalar üretti (Yıldırım, 2010: 223-237).

lamına gelmektedir. Açıkçası şair, bu görevden şikâyetçidir ve bu durumu şiirinde şu şekilde dile getirmektedir:

Meclis-i Nâfi'a nâmında kalilü'n-nef'â
Çok keremlerle beni etdiler âhir âzâ

Öyle meclis ki iki nâm ile meşhûr u be-nâm
Bir adı Nâfi'adır biri Zirâ'at hâlâ

Nefy bir mertebe kim hasta-i bî-cân oldum
Köşesinde ederim derde düşüp vâveylâ

Bir zirâ'at ki beni habbeye muhtâc etdi
Parası nâna yetişmez ki ola rûha gıdâ

(*Horos-nâme'den*)⁷

Daha sonra azalıktan da emekli edilen Nihâd Bey'in *Sicill-i Osmanî*'de Mısır'da vefat ettiği (Mehmed Süreyya, 1311: 229) belirtilse de *Osmanlı Müellifleri*'nde (Tahir, 1333: 306) ve *Son Asır Türk Şairleri*'nde 1286/1869-1870 senesinde 70-71 yaşlarında iken İstanbul/Kanlıca'da vefat ettiği ve Kanlıca Fıstıklı'da Şeyh Ata Efendi Dergâhı kapısının sol tarafında medfun olduğu kayıtlıdır (İnal, 2000: 1635). Bu bilgilere ilaveten İnal, bir de şu bilgiyi verir:

Vaktiyle Nihâd hakkında araştırma yapmak üzere Kanlıca'ya gittiğimde iskele civarında bir kahvehanede rastladığım sarıklı ve üstü başı temiz bir zattan Nihâd'ın kabrinin nerede olduğunu sordum. O zat, rahmetliyi tanımış gibi iltifat gösterdi. Bazı bilgilendirmelerde bulunduktan sonra kabrine taş dikilmediğini anlattı (İnal, 2000: 1635).

Biz de araştırmalarımız esnasında Kanlıca'da eskiden Şeyh Ata Efendi Dergâhı olan, daha sonra Milli Mücadele yıllarında Özbekler Tekkesi'ne dönüştürülen dergâha gittik. Söylendiği gibi kapının hemen sol tarafında içerisinde 70 kadar mezarın bulunduğu bir mezarlık vardı. Ancak, yaptığımız inceleme sonucunda Nihâd Bey'in mezar taşına rastlayamadık.

Şairin mezar taşının niçin olmadığı hususu, Taha Toros'un, Haldun Tanner'e yazdığı mektuptan anlaşılmaktadır. Şair, mezar yerinin bilinmesini

⁷ Taha Toros arşivindeki "Hecâ ve Şehîr Nihâd Bey" isimli makalede *Horos-nâme*'ye ait olan diğer kaynaklarda zikredilmemiş bir beyit bulunmaktadır: "Kimseyi itdi mi dilşâd murâdınca sipihr/ Divşirüp derd-i gama çok kişiye itdi cefâ". Bu beyit, belirtilen eserde, sondan bir önceki beyittir. Detaylı bilgi için bk. (URL-1).

kendisi istememiştir: “...Bu kadar nükte anbarı zeki ve medeni bir adam olan Nihâd Bey’in ‘Mezarıma adımlı belirleyen herhangi bir taş konulmasın’ demesinin nedenini de bir türlü anlayamadım. Hiçbir kaynakta da bunun sebebi hakkında en küçük bir işaret yok. Kanlıca mezarlığında yeri var fakat mezar taşı yok.”⁸

Nihâd Bey’in Şahsiyeti ve Edebi Kişiliği

Nihâd Bey, hicvetmeye düşkün bir şairdir, ayrıca devrin ileri gelenlerine bile sözlerini herhangi bir tartıdan geçirmeden söyleyen bir yapıya sahiptir. Tabii bu cesareti onun çekinmez bir karakteri olduğunun işareti olmaktadır. Nihâd Bey, meclis sohbetlerinde sıra kendisine gelince karşısındakinin kim olduğuna veya hangi makamda bulunduğuna dikkat etmeksizin düşündüklerini söylemekten çekinmezmiş. Bundan dolayı mecliste bulunanlar devlet makamında olsalar dahi Nihâd Bey’den çekinirmiş. Bu durumun farkında olan Nihâd Bey, bir gün Hafız Ömer Efendi’ye (ö.1844) şöyle der: “Şu paşaları görüyor musun? İşte bu paşaların hepsi benden çekinirler. Ama benim topum mu var, tüfeğim mi var? Hayır. Onlar, benim dilimden çekinirler.” (URL-1).

Bütün bunların yanında Nihâd Bey teknolojiye de aşına bir kimsedir. Hatta öyle ki İstanbul’da kendi fotoğrafını çektiren ilk Türk ve Müslüman kimsenin Nihâd Bey olduğu bilinmektedir.⁹ Bu fotoğraf çok soluk bir hâlde Taha Toros’un kendi kişisel arşivinde bulunmaktadır.¹⁰ Ancak Taha Toros, arşivinde otuz binden fazla belge olduğu için hangi zarfa yanlışlıkla koyduğunu bilemez (URL-4). Nihâd Bey, İzzet Molla’dan sonra Abdülmecid döneminde de ekâbirin meclislerine dâhil olmuş ve Keçecizade İzzet Molla’nın oğlu Fuad Paşa dışında herkes onun sivri dilinden nasibini almıştır. Fuad Paşa’ya laf söylememesini, Fuad Paşa’nın onun sözlerine önem vermemesine ve Nihâd Bey’in İzzet Molla ile olan dostlukları sebep olarak gösterilir (URL-1). Taha Toros arşivindeki “Hecâ ve Şehîr” isimli makalede Kasım Paşa’nın hiciv ve hezeliyatta Nihâd Bey’e halef olabileceği iddia edilir (URL-1). Bu iddia Nihâd Bey’in hiciv ve hezeliyat konusundaki şöhretinin başka bir delili sayılabilir.

⁸ Mektuplardan birinde tarih hatası bulunur. Ekte mektupta bahsi geçen Haldun Taner’in “Osmanlı usulü nükte“ başlıklı fıkrası bulunmaktadır (URL-2).

⁹ Taha Toros Arşivi, Beyoğlu-İstiklal Caddesi- İlk Türk Fotoğrafhanesi ve Ferit İbrahim (URL-3).

¹⁰ Taha Toros, 1912 yılında Adana’da dünyaya gelir. 1975 yılında emekli olana kadar Türkiye’nin bütün illerini dolaşır ve gittiği yerlerin kültürüyle ilgilenir. Kendisi Türk kültür tarihi ile ilgili oldukça hacimli bir arşive sahiptir. Taha Toros, İstanbul Etiler’deki evinde 26 Ocak 2012 tarihinde vefat etmiştir.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal ve Abdülhakim Koçin'den sonra Nihâd Bey'le ilgili ayrıntılı bilgiler Taha Toros'un arşivinde bulunmaktadır. Bu arşivde Nihâd Bey'e ait olup başka kaynaklarda yer almayan bazı latifeler kayıtlıdır:

1. Devrin ileri gelenleri Beyazıt camiiinin avlusunda Ramazan aylarında kurulan sergide, bazı sanatçıların eşyalarını sergiledikleri dükkânlarda toplanıp orada ilgililerle muhabbet ederlerdi. Meclis-tekilerin oruç tuttuğu bir Ramazan gününde Kerimi adındaki birinin sergisinde buldukları sırada Büyük Reşid Paşa'nın kitapçısı Lofçalı Cevdet Efendi (Sonraları vezir olan: Ahmet Cevdet Paşa) bir fıkra anlatmaya başlamış. Anlattığı fıkra hâliyle biraz uzayınca Nihâd dayanamaz ve orada bulunanları güldüren şu cümleleri söyler: “Baksana hoca! Ramazan ayı saat on birden sonra bu kadar uzun fıkra dinlenmez. Hikâyenin gülünecek yeri neresiyse söyle de oraya gülelim, bitir!” (URL-1).

Nihâd Bey, zamanında cömertliğiyle meşhur Reşid Paşa ve Mehmed Ali Paşa'nın bezm-i haslarına dâhil olacak kadar kendilerine yakın olmasına rağmen bu sivri dilliliği sebebiyle beklediği kadar paşaların lütuflarına mazhar olamamıştır:

2. Reşid Paşa'nun hicvine dair manzûrumuz olan bir kıtası o kadar galizdir ki gılzetinden dolayı buraya dercini muvafık bulmadık. Teessüf olunur ki o zamanlar bu yolda tecâvüzât-ı lisâniyye adet-i mahalliye hükmüne girmişdir. Mumâileyh veli nimeti bulunan paşa-yı mumâileyh hakkındaki zebândırâzlığı muasırından bir zât da bizim gibi muvâfık görememiş olacak ki şu kıta ile kendisine mukâbil itmiş ve buna Fuad Paşa'yı (d. 1815- ö. 12 Şubat 1859) da teşrik eylemiştir:

Bir yalıdan dolayı zât-ı Reşid Paşa'yı
Zem ile olmuş idi âleme medhûl Nihâd
Düşünüp faslına Kalıçe gibi şimdi bakın
Nesy-i lutfuyla ne söyler Keçeci-zâde Fuad” (URL-1).

Yine bir başka fıkrada da Reşid Paşa'nın Nihâd'ın sivri dilinden nasibini aldığını görüyoruz:

3. Reşid Paşa mevki-i sadâretde bulunduğu esnâda bir gün Nihâd Beg'e vaktiyle Rumili'de dolaşdığım sırada çorbacılar beni çok severlerdi bana “Ço, ço” diye hitab iderlerdi (Beynlerinde makam-ı takdirde müstamel bir tabir imiş) acaba şimdi beni bu makamda

görseler ne dirlir? Diyince Nihâd Beg, Paşanın ihtiyarlamış olduğuna telmihen “Şimdi de kırmanço” dirlir diye mukabele itmişdür (URL-1).

Bir başka paşa, Rifat Paşa-zade Rauf Bey (ö. 8 Aralık 1883) kekemedir. Nihâd Bey’e verdiği bir sözü yerine getirmekte geç kalınca o da şairin dilinden kurtulamaz ve kusuru olan kekemeliğini yüzüne vurur:

Rifat Paşa-zade Rauf Beğ (paşa) bir gün Nihâd Beğ’e bağçivana söyleyeyim de sizin bağçeye biraz çiçek götürsün demiş olduğu halde unutarak birkaç gün sonra kendisine tesâdüfünde “unutdum bahcivana söyleyemedim” diye itizar ider. Aradan birkaç gün daha geçüp de çiçekler zuhur itmeyince Nihâd Beğ rekâket-i lisâniyyesi olan Rauf Beğ’e “Hâlâ bağçivâna söyleyemediler mi?” diye haber gönderir (URL-1).

Süleyman Nazif’in (19 Ocak 1870-4 Ocak 1927) anlattığı bir anekdota göre de Meclis-i Vâlâ üyelerini hicveden bir kıtası, Meclis-i Vâlâ’ya iletilince sonucun kendisi adına kötü olacağını düşünmüş olmalı ki, geri adım atmış ve kıtanın kendisine ait olmadığını iddia etmiştir:

5. ... bir aralık mecâlisde tenkîhât icra kılınması üzerine de Nihâd Beg atideki kıtayı inşâd eylemiştir:

Mecâlisde misâl-i lehm-i zâ’id
Nice mümsik zevât olmuşdu câlis
Bi-hakk-ı muktedâ-yı ehl-i sünnet
Kesildi fazla-ı a’zâ-yı meclis

Süleyman Nazif Beg merhum bu kıt’anun ikinci mısraı “Nice mümsik Nihâd olmuşdı câlis” sûretinde bulunduğu ve Nihâd lafzının delâletiyle kıta-ı mezkûre kendisine isnâd edilerek andan dolayı Meclis-i Vâlâya celb ile isti’câb olunması üzerine “O söz benim olsa kendim neşr iderdim” diye inkâr ve müdafaada bulunmuş olduğunu söylerdi (URL-1).

6. Devrin ileri gelen devlet memurları olmak üzere herkes ondan çekinirmiş. “Bunu kendisi de bildiği için bir gün Nihâd Bey, Hafız Ömer Efendi’ye (d. ?- ö.1844): “Şu paşaları görüyor musun? İşte bunların hepsi benden çekinirler. Ama benim topum mu var, tüfeğim mi var? Hayır. O paşalar benim dilimden çekinirler.” (URL-1).

7. O zamanın ileri gelenleri, Nihâd’ın dilinden çekinirlerdi. Kendi de bunu bildiğinden onları hicvetmekten çekinmezdi. Sözlerine yal-

nızca Fuat Paşa önem vermedi. Onun hakkında da “Anı üç mazma-za etmez taharet” mısrasını söylediğinden Fuad Paşa “On üç yıldır cenâbettir cenâbet” mısrasını eklemiştir.

Nihâd, Paşa'nın müteessir olmadığını ve olmayacağını anlayarak onu hicvetmekten vazgeçmiştir. Reşid Paşa'nın iltifatını gördüğü halde onu da hicvden geri kalmamıştır. Paşa'nın vefatından sonra mezar taşının somakinden mi yoksa mermerden mi yapılmasının bahsolunduğu bir sırada Nihâd “Biraz pahalı olur amma cehennem taşından yapılması münasıptir” demiştir (UR-1).

Aynı anekdotun bir başka versiyonu şu şekildedir:

O cümleden olmak üzere Reşid Paşa'nın irtihalinden sonra bir gün efrâd-ı ailesi Bayezid'de Okcılar başında kâ'in (keennehu) müdef-fininde türbesinin suret-i inşâsını müzakere iderlerken Nihâd Beg de oradan geçmekte olmasıyla kendisini çağırmişlar. Söz konusu türbenin mermer taşından mı yoksa teriste veya makarı köyi taşından mı inşası münâsib olacağına intikal idince Nihâd Beg dayanamayıp “biraz pahalı çıkar ammâ cehennem taşından yapılsa daha münâsib olur” demiştir (URL-1).

Dursun Gürlek'e ait olan *Kültür Dünyamızdan Manzaralar* adlı eserde de Nihâd Bey'e ait olan bir fıkra bulunmaktadır:

Tahsilini Vefa Medresesinde tamamlayan, nüktedanlığıyla, fıkralarıyla büyük bir şöhret kazanan Hatif Efendi seyyar kitapçılık yapan bir kimsedir. Elinde zembiliyle, sırtında heybesiyle kitap satarmış. Şair Nihâd Bey'in şu iki mısraı, onun için söylediğini biliyoruz:

Feleğin gerdiş-i bî-insâfı

Hatif'i etti ayak sahhâfı

Hatif Efendi zamanla arkadaşlarının da yardımıyla bir dükkânçe açar. Buraya zamanla şiirle meşgul olan şairler gelip gitmeye başladılar. Nihâd da buranın başta gelen müdavimlerindendi. Bir gün dükkânda beraber otururlarken önlerinden üstü başı perişan bir derviş geçer. Hatif Efendi, Nihat Bey'e “Efendi efendi! Şu geçen dervişe iyi dikkat ediniz. Bir ara garip bir hastalığa yakalandım. Sanki bütün vücudum felç olmuştu. O kadar ilaç kullandım ama fayda etmedi. Günlerce hasta yattım artık iyileşmekten tamamen ümidimi kesmiştim. Böyle büyük bir ümitsizlik içinde yatağımda yatarken bir gün odamın kapısı birden açıldı. Az önceki derviş içeri girerek yanıma kadar gelip yakamdan tutarak “Kalk ya pe...enk”

deyip yüzüme karşı bağıncı derhal silkinip kalktım. O andan itibaren hiçbir şeyim kalmadı. Buna ne dersin efendi?” deyince Nihâd da “Ne diyeceğim, keramettir” cevabını verir (Gürlek, 2008: 256).

Nihâd Bey’in “hazırcevaplık/sivri dillilik” konusunda şairliğine nazaran daha maharetli olduğu kaynaklarda yazılsa da şair kendini, âşıkâne şiirlerinden dolayı şöhretli bir şair ve âşık olarak görmektedir (Tombak, 2017: 910):

Böyle şi’r-i ‘âşıkânemden Nihâd’ım bellidir
Şâ’irim hem ‘âşıkım ben şöhret ü şânım gibi¹¹

Sonuç

Bu makalede Nihâd Bey’e ait olan fakat kaynaklarda zikredilmemiş yeni bilgiler paylaşılmıştır. Nihâd Bey, şair kimliğinin yanında aynı zamanda nüktedan bir şahsiyettir. Onun yaptığı latifeler zaman zaman karşısındakini eğlendirirken zaman zaman da zor duruma düşürmüştü. Bu makalede çoğunlukla Taha Toros arşivinden derlenen Nihâd Bey’e ait olan latifeler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yapılan incelemeler esnasında İstanbul’da ilk defa fotoğraf çekilen kişinin Nihâd Bey olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Çok soluk olsa da bu fotoğraf Taha Toros’un arşivinde mevcuttur. Ancak Toros’un arşivinde otuz binden fazla belge olduğu için hangi zarfa yanlışlıkla koyduğu belli değildir. Biyografik kaynaklar ve muhtelif eserlerdeki kayıtların, edebiyat tarihi açısından önemi bilinmektedir. Çeşitli kaynaklardan derlenen Nihâd Bey’e ait olan latifelerden hareketle Nihâd Bey’in kişiliği daha tek mil bir şekilde ifade edilebilir.

Kaynakça

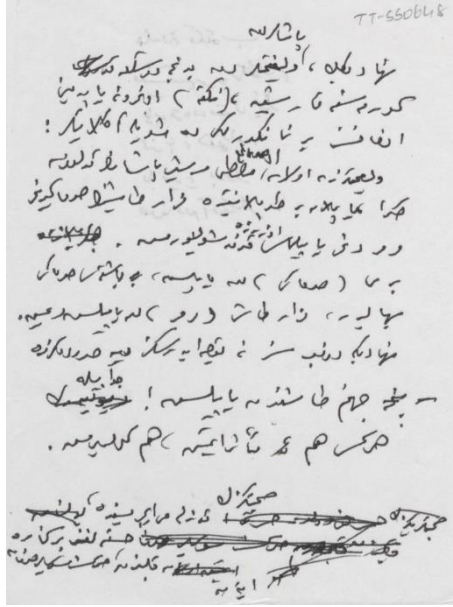
- Altunmeral, Mehmet (2019). *Nihâd Bey Divanı*. Ankara: Gece Akademi.
- Bursalı Mehmed Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri, C.II*. İstanbul.
- Çınarcı, M. Nuri (2007). *Şeyhülislam Arif Hikmet Beyin Tezkiretü’ş-Şuarası ve Transkripsiyonlu Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Görgün, Hilal (2010). “Şerif Paşa”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. İstanbul TDV Yayınları, 2-3.

¹¹ Nihâd Bey’in edebî kişiliği konusunda daha ayrıntılı bilgi için Abdülhakim Koçin’in hazırlamış olduğu “Nihâd Beg ve Divançesi” ve Mehmet Altunmeral tarafından hazırlanan *Nihâd Bey Divanı* adlı esere bakılabilir.

- Gürlek, Dursun (2008). *Kültür Dünyamızdan Manzaralar*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- İnal, İ. Mahmud Kemal (1998), *Son Asır Türk Şairleri, C.III*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kılıç, Filiz (1998) Klasik Şiirimizin Modern Türk Edebiyatlarına Etkisine Genel Bir Bakış”. *Türk Kültürü Dergisi*, 127: 196-407.
- Koçın, Abdülhakim (2018). *Nihâd Beg ve Divançesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî, C. IV*. İstanbul.
- Özyıldırım, Ali Emre (2002). *Keçecizade İzzet Molla'nın Mihnet-Keşanı ve Tahlili*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pakalın, M. Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.3*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Tombak, Süleyman A. (2017). 19. Yüzyıl Şairi Nihat Bey ve Divançesi”. *İJLET*, 5(4): 905-919.
- Tombak, Süleyman A. (2020), “Nüktedan Nihat Bey”. *Çukurova Metropol Gazetesi*.
- URL-1: <http://hdl.handle.net/11424/163121>. (Erişim: 15.11.2021).
- URL-2: <https://openaccess.marmara.edu.tr/handle/11424/125309>. (Erişim: 15.11.2021).
- URL-3: <https://core.ac.uk/download/38307192.pdf>. (Erişim: 15.11.2021).
- URL-4: <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/28-250/001571221009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Erişim: 15.11.2021).
- Yıldırım, Mehmet Ali (2010). Osmanlıda İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851)”. *OTAM*, 24: 223-240.

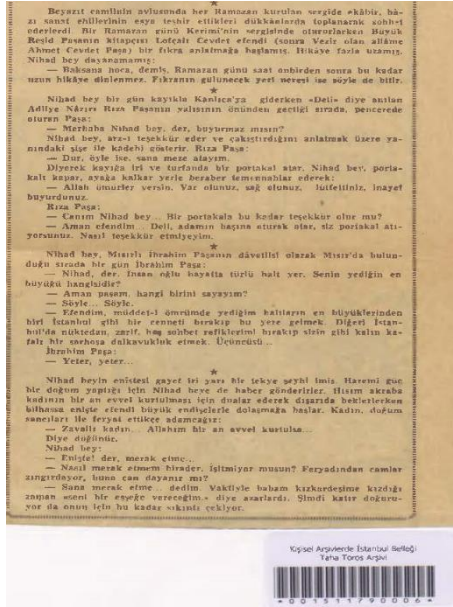
Ek

Arşivlerden Örnekler

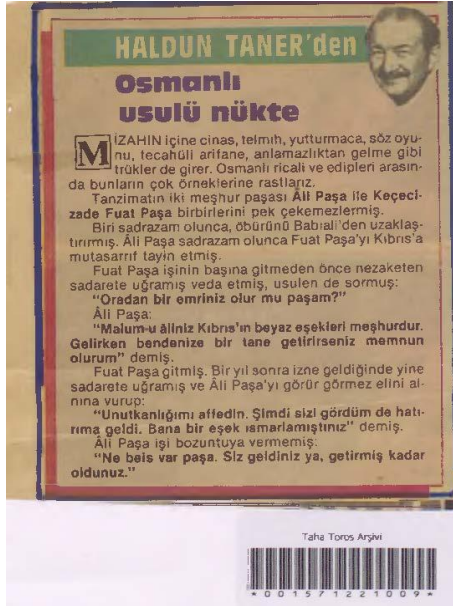


Taha Toros Arşivi - Kanlıcalı Nihat Bey Hakkında Çeşitli Notlar.





Taha Toros Arşivi - Kanlıcalı Nihat Bey. Ulunay [Refi Cevad]



Taha Toros Arşivi - Haldun Taner ile Taha Toros'un 1974-1985 yılları arasındaki yazışmaları.

Taha Toros
Çankırı, İnci Apt.D/13
Etiler - İstanbul

II.II.1985

Haldun Beyefendi'ye ,
Aziz dost,
Bugünkü GÜLLİYER'in eki (RENK)te, (TEP)sayfasında,(Osmanlı usulü Nükte) başlıklı fikranızı okudum.
Herkesine nasip olmayan derin kültürünüzden kaynaklanan olgunluğunuz ve gerek bizi yazılarınız arasında, gerek sayfasında, lütfik olmanız ve -veccublerinizle dile getirdiğiniz nâçiz bilgilerime karşı güveninize dayanarak,OSMANLI USULÜ NÜKTE konusuna açıklık getirmek istedim.
Bunu asla bir eleştiri olarak değil,şöris dostunuzun bu konuya dair sağlan kaynaklara dayalı ,küçük bir sohbeti doğrultusunda kabulünüzü, nasseten,rica ederim. Şöyle ki :
1 - Beek siparişiyile ilgili konu-şağında arzolunacağı üsere- İlf Paşa ile Fust Paşa arasında cereyan etmiştir.Olayın ,uzaktan yakından bunlarla alakası yoktur.
2 - Sadrazam İlf Paşa,Keçeci Fust Paşayı Kıbrıs Matasarraf tayin etmiştir.Fust Paşa,bu sıfatla Kıbrıs'ta bulunmamıştır.
3 - Konu,Kıbrıs eşiğiyle değil,Mısır eşiğiyle ilgilidir.
Bahsettiğiniz olay,Kanlıcalı çair Nihat Beyle,Sadrazam Yusuf Kâmil Paşa arasında geçer.

Haldun Taner, “Osmanlı Usulü Nükte” adlı makalesinde Nihat Bey’e ait olan bir fikranın kahramanlarını sehven değiştirerek yayımlamıştır. Bunun üzerine de Taha Toros, Haldun Taner’e fikranın doğrusunu bir mektup olarak göndermiştir. Yaklaşık üç sayfa olan bu mektupta nüktenin doğrusunu yazan Toros, ek olarak Nihat Bey hakkında bilgiler verir ve Nihat Bey ile ilgili birkaç nükte daha ekleyerek mektubunu sonlandırır. Taha Toros Arşivi [Haldun Taner ile Taha Toros’un 1974-1985 yılları arasındaki yazışmaları].

“COPE-Dergi Editörleri için Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.